

Olivia Ruiz

KOMODA
SPALVOTAIS
STALČIAIS

Romanas

baltos lankos

Olivia Ruiz

Komoda spalvotais stalčiais

romanas

Iš prancūzų kalbos vertė Donata Pleskevičienė

baltos lankos

Prologas

Mudu su seneliu kiaurą naktį stumdėme baldus ir šokome netramydami ašarų, tai mums padėjo pasijusti geriau. Pabudusi mano dukra Nina prisijungė prie mūsų. Jau spėjome užkrėsti ją šokio virusu. Nenorėjau, kad senelis šią popietę liktų vienas. Dabar, kai iškeliavo senelė, jis daugiau nieko neturi.

Vos gaudydama orą pėsčiomis užlipu ant kalvos*, viena ranka spausdama rankinę, o kitoje laikydama snaudžiančią dukrą. Išsekusi nuo sielvarto, staiga pasijuntu kaip mano senelė prieš aštuoniasdešimt metų, kai keliavo per Pirėnus. Drebėdama. Sutrikusi. Atplėšta. Tada ji neteko savo žemės. O aš dabar – jos artumo.

Tiek daug žmonių atėjo pagerbti jos atminimo, nei mano senelis, nei aš nepažinome nė pusės jų. Ko gero, į kapus ji nusinešė galybę paslapčių, nenaudėlė... Mus apėmė

* Turima galvoje aukščiausia Paryžiaus kalva, ant kurios įsikūręs Monmartras (čia ir toliau – vert. past.).

dar didesnis pasididžiavimas suvokus, kad jos širdyje užėmėme dvi geriausias vietas.

Man maudžia kojas. Atrodo, tarsi Švč. Jėzaus Širdies bazilika būtų dar pora aukštų pakilusi, kaip tais vakarais, kai grįždavau kaip reikiant įkaušusi. Sustoju. Liko kiek daugiau nei šeši metrai. Kaip tik tiek, kad žengtum toliau, kaip sakydavo *abuela**.

Atidarau savo buto duris, įjungiu šviesą, ir štai ji čia. Komoda. Mano namuose. Svetainės vidury. Ir, beje, virtuvės. Baldas išliko stebuklingas net iškeliavus senelei. Ši mintis priverčia mane nusišypsoti. Ir pravirkti. Tada suvokti. Ką aš darysiu su ta nelemta komoda? Mudvi su Nina patogiai išsitenkame trisdešimtyje kvadratinių metrų. Bet dalintis jais su komoda gali būti keblu.

Kai paslaptingas, visada mus viliojęs daiktas atkeliavo į senelės namus, buvau ketverių. Šitas įvykis mano galvoje tebėra toks ryškus, tarsi nuo jo nebūtų praėjusi nė valanda. Su pusbroliais daugybę kartų bandėme žūtibūt kyštelėti nosį į komodą, lyg magnetai traukiami vaivorykštės spalvų stalčių, raktelių kiekviename jų, tartum maldaute maldaujančių, kad juos pasuktume, aukso spalvos metalo, suvirtinančio kampus, kad mums būtų dar sunkiau patekti vidun. Tačiau užklupusi mus senelė kaskart taip šaižiai ir

* Senelė (isp.).

atgrasiai suspigdavo, kaip mokėjo tik ji viena. Ir mes nešdavome kudašių nė nespėję mirktelėti. Po tokių nesėkmingų mėginimų mes – jaunoji karta – dažnai susibūrež šnabždėdavomės, išgalvodami neįtikėtiną „senelelogiją“:

– O kas, jeigu geltonajame stalčiuje slepiama nuotrauka su manimi ir mano seserimi, Siamo dvyne, kuri mirė per operaciją mus atskiriant? Tai paaiškintų, iš kur tas randas man ant kaukolės...

Mano mažasis pusbrolis Maksimas turėjo savo teoriją apie mėlynąjį stalčių:

– Man atrodo, *abuella* ten laiko paslaptį, kad aš esu mūsų pusbrolio Janiko brolis. Tai man seniai neduoda ramybės. Aš panašesnis į jį nei į tave. Tą dieną, kai gimei, mama patyrė komplikacijų, nebegalėjo susilaukti vaikų, todėl jai padovanojo mane, kad paguostų.

Tačiau mūsų klausimai apie komodą liko be atsakymų. Vaikystėje bandydavau pasinaudoti numylėtinės padėtimi, kad *abuella* atskleistų man savo brangųjį lobį. Ji taip išdidžiai vadindavo mane „savo saulėgraža“. Bet niekas negelbėjo. Senelė visada buvo ta, kuri nusprendžia, kuri mus sutramdo. Ji tokia kaip jos virtuvė: pirmiausia vilioja taip, kad sunku atsispirti, tave nustebina, o pasakui užpuola aštriu temperamentu. Kai patiekalas baigiasi, burnoje lieka malonus skonis, raminantis, nes priverčia jaustis taip, lyg būtum aistringai mylimas.

Aš taip laukiau šios akimirkos, kad galiu mirti pagaliau ją išgyvenusi. Galų gale po šitiek nekantrios metų sužinosiu, kodėl ji taip karštai saugojo savo paslaptį, uždarytą šiuose dešimtyje stalčių. Senelė juos vadino savo atminties saugykėmis.

Paguldžiau dukrą. Ji labai į ją panaši. Tikiuosi, būsiu jai tokia pat gera mama, kokia senelė buvo man. Paleidau Enijaus Morikonės vinilinę plokštelę. *Abuela*. Niekas kitaip jos nevadino. Jai, turinčiai tamsias akis ir įdegusią odą, tiko kreipinys *abuela*. *Abuela*. Šiaip ar taip, mano giminėje visos – nuo motinos iki dukros – savo senelę vadina *abuela*.

Nusprendusi užsikaisti arbatos, turėjau praeiti pro komodą. Staiga mane aplankė ašaros ir šypsena, dvi nesutariančios viešnios. Pirštų galiukais užčiuopiau akimirką, tarsi vėl būčiau aštuonerių ir išgyvenčiau visą emocijų paletę, nuo karštligiško troškimo iki nostalgiško suvokimo, kad bus atverstas svarbus lapas. Tai sugaudžia manyje kaip „Harley“ variklis. Susitvardau. Kaip tik jautrumo ji negalėjo pakęsti. Niekada nemačiau jos verkiančios ir žinojau, kad ji myli mane stiprią, tvirtą, tokią kaip ji. Tokią, kokia aš buvau. Beveik. Kokia norėčiau būti.

Šioje šeimoje mes garsiai ir daug kalbėdavomės, dažniausiai vienas kitam nieko nepasakydami. Ji vienintelį kartą sureagavo į mano meilės prisipažinimą atitardama: „Mes irgi tave mylime.“ Bet aš niekuomet nesilioviau jai

to kartojusi. Galiausiai man net ėmė patikti, kad ji išreiškia jausmus ypatingu būdu. Kiekvieną sekundę jos meilė man liejosi per visas jos poras. Žodžių nereikėjo. Nei švelnių prisilietimų. Arba ji dovanodavo juos šuniui, kurį glostydavo žvelgdama į mane. O šis tuos glostymus netrukus mielai grąžindavo man.

Didžiulėje ažuolo masyvo komodoje – dešimt stalčių. Trys nevisiškai lygios eilės po tris stalčius ir vienas rausvas stalčiukas apačioje. Per daugelį metų mano žavėjimasis tuo, kas draudžiama, nė kiek nenumaldo, jaučiau, kad kišu ranką prie ugnies. Stebeiliju į dešimtąjį stalčių, patį mažiausią, kurio ten lyg ir neturėtų būti. Patį paslaptینگiausią.

Mano ranka, įsikibusi į raktą, tampa kone nevaldoma. Nuo minties, ką ten galiu rasti, svaigsta galva. Atidariau lėtai, mėgaudamasi kiekviena sekunde, kol šydas galutinai nepakeltas.

Stalčius – pilnutėlis, jaučiu tai savo prakaituojančiais ir virpančiais pirštais. Nuo karolių iš makaronų iki pelelinės iš druskos masės – stalčiuje guli visi mano darbeliai. Ji pasiliko viską, ką jai pagaminau. Tikras baisybių, kurias ji laikė nelyginant lobius, festivalis. Paviršiun vėl išplaukia prisiminimai. Atsitraukusi imu vaikščioti pirmyn atgal. Tartum dar nebūčiau pasirengusi leisti į didžiąją kelionę. Galbūt kol kas pakaks to, ką atskleis rausvasis stalčius.

Ištraukiu iš jo nuotrauką, o joje – pusbroliai ir aš prie atostogų namelio, kurį senelis ir *abuella* išsinuomodavo

kiekvieną vasarą Narbono paplūdimio kempinge. Mūsų šelmiškos šypsenos ir džiaugsmu trykštantys veidai tarsi atgaivina išblukusį popierių. Mes buvome laimingi. Miegoti šešiese sugulus taip, kad vieno galva glausdavosi prie kito kojų, ir su seneliais, žinoma, mums nebuvo jokia problema. Atvirkščiai, kai kuris nors iš mūsų tapdavo per didelis ir turėdavo persikelti į sulankstomąją lovėlę, kad užleistų vietą jaunesniam, tai prilygdavo tragedijai. *Abuela* ir senelis buvo visas mūsų gyvenimas. Ypač manasis. Vaikystėje šalia jų jaučiausi labai saugi. Viliuosi, kad aš savo ruožtu sugebėjau jiems suteikti tą patį jausmą, kai bėgant metams seko jų jėgos.

Abuela buvo mūsų šeimos cementas. Gal kai kurie pasakytų, kad suburti mus visus į betoninį luitą Marsejetėje, kur buvo įsikūrusi kavinė, toli gražu nebuvo dovana. Tačiau, jei *abuela* nusprendė, kad tau taip bus tik geriau, nepaliks erdvės nė krustelėti. Ir tam visada rasdavo priežastį.

Akies krašteliu dirsteliu į komodą. Rausvo stalčiaus dugne matau voką, atpažįstu dailią senelės rašyseną. O gal laiškų bus daugiau? Pradedu suprasti...

Turėsiu eiti iki galo dabar pat, pradėdama nuo pirmojo stalčiaus, net jei užtrukčiau iki paryčių. Apverčiau Morikonės plokštelę. Atsisėdau priešais komodą spalvotais stalčiais.

Esame tik mudvi, *abuela*. Nustebink mane. Dar sykį.

Krikšto medalionas

Patikiu tau savo krikšto medalioną, *cariño*^{*}, jis buvo vienišelis „vertingas“ mano kelionės draugas. Man nuolat buvo kartojama saugoti šį papuošalą kaip savo akies vyzdį, todėl jį turėdama jaučiausi turtinga. Įsivaizdavau, kad jį pardavusi galėsiu išsisukti iš bet kokios padėties.

Mane pakrikštijo gerokai vėliau, nei buvo įprasta tais laikais. Ak, tie mano tėvai ir jų erzinantis naujoviškumas! Jie laukė, kol aš pati galėsiu pasirinkti savo Dievą. Laimei, įsikišo mano seneliai, nes aš tenorėjau būti tokia kaip kiti, kaip maniškiai, pripažinta ir globojama to paties Dievo, jų Dievo. Tą akimirką išgyvenau išlaikydama rimtumą, kaip pati sakau, iškilmingumą, kuris sujaudino mano mamą, bet baisiai prajuokino tėtį. Vilkėjau dailią baltą šilko suknelę. Mano šeimai priklausė keli šilkmedžių laukai, kuriuose ji augino šilkverpius, todėl ypatingomis progomis audėjai mus papuošdavo. Kartą senelis nusispaubė vieną

* Mieloji (isp.).

iš laukų, iš šilkmedžių šakų pasidarydamas sparnus. Mes visi buvome pakviesti stebėti skrydžio... į žemę! Jis negavo jokios dangiškos patirties, tik baisų dešinio klubo skausmą, kuris lydėjo visą likusį gyvenimą. Bet šiaip, *mi cielo**, tai – jau kita istorija.

Pažiūrėk, mano medalionas yra su šventojo Kristoforo – keliautojų globėjo – atvaizdu. Juokinga, nes tremtis tapo mano pirmuoju žingsniu už Ispanijos ribų, o Prancūzija – paskutiniu kelionės tikslu, tik pamanyk, tikra bastūnė! Savaitę prieš mums išvykstant motina kiekvienose mūsų kelnaitėse prisiuvo po kišenėlę. „Tu, Rita, miegosi su medalionu ant kaklo arba riešo, o kiekvieną rytą įsidėsi jį į tos dienos kelnaičių kišenėlę. Taip jis visada bus su tavimi ir niekas negalės jo iš tavęs pavogti. Vėl galėsi jį nešioti nebijodama tik tuomet, kai laimės respublikonai.“ Nebijodama ko? Neturėjau laiko paklausti. Mama puikiai žinojo, kad aš niekada nieko nebijau. Tai, beje, paveldėjau iš savo tėvų. O lipti į traukinį, vežantį į Prancūziją, buvo mažesnė beprotybė, nei sutemus lipti į mišką, kur suaugusieji organizavo pasipriešinimą. Tuo metu, užuot žaidę kaubojus ir indėnus, mes, vaikai, vaizdavome frankistus ir respublikonus. Visi norėjo būti komunistais, anarchistais ar socialistais, nes pabaigoje jie visada laimėdavo. Taip,

* Pažodžiui – „mano dangau“; čia – „mano mieloji, brangioji, vienintelė“ (isp.).

respublikonai buvo visos kairiosios srovės, susivienijusios prieš Franką, visiškai santykinai sutarę dėl to paties tikslo.

Mano tėvai mylėjo vienas kitą taip, kaip mylėjo savo partiją ir tėvynę. Jie turėjo savo kalbą, savo gyvenimo meną, papročius, bet pasižymėjo ir kovingumu, radikalumu, besiribojančiu su beprotybe, ir drąsa. Niekas negalėjo to iš jų atimti. Mama nuolat kartodavo, kad patys esame savo likimo šeimininkai. Ji virė šį leitmotyvą su įvairiais padažais. Ši tema galėjo baigtis karšta diskusija, palikdaviausia klausytojus sumišusius ar išjudindavusia atmosferą prie stalo, kur trūksta pokalbio temos. Reikia pasakyti, kad mama visada duodavo toną savo garsiajam šūkiui „Mes esame savo likimo šeimininkai“, ir todėl mes su sesėmis jautėmės nenugalimos.

Jau kelias savaites klano nepažeidžiamumas atrodė išklibintas. Tėtis su mama lauke nežengdavo nė žingsnio nesigręžiodami atgal. Persikraustėme į Barseloną pas senus bičiulius Andželitą ir Chaimę. Mano tėvai nebedirbo, beveik nebekišdavo nosies laukan, bet visą laiką praleisdavo rašydami ir organizuodami susirinkimus. Keliskart per dieną gatvės vaikai už porą monetų vienus dokumentus nunešdavo, kitus paimdavo. Mes su sesėmis nebelankėme mokyklos. Kai kurie vaikai būdavo pagrobiami ir išsiunčiami į Alikantės gėdos kvartalą, propagandines stovyklas,

kur jiems praplaudavo smegenis, kad atsidavę tarnautų „vadui“. Verčiau jau mirti!

Vieną vakarą, kai grįžome iš Trijų Karalių parado pilnomis kišenėmis saldinių, tėtis, kaip įprasta, užrakino namų duris ir paleido radiją. Balsas iš aparato kalbėjo apie planą, apie žudynes, kraują, Barseloną, ir tėtis pasakė, kad laikas mums parūpinti saugesnę vietą. Pasak jo, tam turėjome mažiau nei tris savaites. Nebuvo reikalo nerimauti, mes sugrįšime, vos tik tėtis ir mama sugriau Franko režimą. Mes vyksime į Prancūziją, tad būsime netoliese, bet ten nėra nei bombardavimų, nei diktatoriaus, mums ten bus gerai. Andželita ir Chaimė bus su mumis visą kelionę ir palydės mus pas *tío** Pepę, dvidešimt metų gyvenančią Narbono mieste, prie jūros. Mes niekada nebuvo girdėję nei apie *tío* Pepę, nei apie Narboną. Niekada nebuvo girdėjusi nei kalbant apie Prancūziją, nei kalbant prancūziškai. Niekada nebuvo išvykusi iš savo šalies. Ir tie „niekada“ taip negąsdino tik todėl, kad tėvai, net labai skubėdami, stengėsi pagražinti mūsų laukiančią scenarijų. Geriau tikėti Kalėdų Seneliu ir kentėti sužinojus, kad jis neegzistuoja, nei nepasimėgauti malonumu, kurį sukelia beribės svajonės, sutinki? Tada buvo kažkas panašaus. Apsaugantis

* Dédé (isp.).

melas iš meilės, kad mes išsilaikytume bent kol pasieksime Narboną.

Išblyškę tėvų veidai stoties perone turėjo mums sukelti abejonių. Už jų galvas visoje šalyje ir už jos ribų buvo nustatyta kaina. Pasmerkti, jie nusprendė laukti savo dienų galo drauge. Dievas žino, ar dar kam nors teko patirti tokią meilę.

Su seserimis sukomės, kaip galėjome. Mano sesuo Leonora, būdama vyriausia, atvykus į Narboną atidarė lagaminą ir rado tėčio su mama laišką. Skaitant Leonoros veide atsispindėjo prisiminimai, dabar įgavę visai kitą prasmę. Niekuomet neužmiršiu jos žvilgsnio. Pakaitomis jame įžvelgiau motinos įsiūtį ir tai, ko tėvas negalėjo paaiškinti. Ji saugojo paslaptį, kol Karmena užaugo tiek, kad suprastų. Tiksliau, kol pati nusprendė, jog mudvi su Karmena esame ganėtinai didelės, kad suprastume. Tik dabar, kai tau viską pasakoju, suvoki, kokia stipri buvo mano sesuo. Ji buvo tokia griežta su mumis, o aš – tokia užsisklendusi savo paaugliškame siautulyje, kad su ja dažnai vaidydavau si, ir tai buvo nesąžininga. Leonora buvo šešeriais metais už mane vyresnė, o Karmena – ketveriais jaunesnė. Man buvo dešimt. Taip, tą dieną, kai paskutinį sykį pabučiavome tėvus, mums buvo šešeri, dešimt ir šešiolika.

Traukinys nevažiavo į Narboną. Mes buvome išlaipintos Cheronoje ir kelionę turėjome tęsti pėsčiomis. Reikėjo

užleisti vietas ginkluotiems policininkams, vykstantiems vykdyti masinių gaudynių pasienio miesteliuose. Aktyvūs respublikonai, bandę palikti teritoriją, buvo susekti, demaskuoti ir suimti. O kai reikėjo padaryti vietos kalėjimuose...

Tuo metu viso to nesupratau. Vos tik Leonora pastebėdavo Karmenos ir mano susirūpinimą, primindavo mums, kad visa tai yra laikina ir piktavalius Franko rėmėjus netrukus išstums gerieji respublikonai. Nes pabaigoje visuomet laimi geruoliai... „Viens du – ir problema bus išspręsta, tad *tranquilo nenas**, labanakt.“ – „Na, jei viskas greitai baigsis, tuomet... Labanakt.“ Taip paprasta iškeliauti, kai nenutuoki, kad galbūt niekada nebegrįši.

Koks laisvės jausmas užplūdo vos išvykus! Kokią euforiją mudvi su Karmena patyrėme! Saulė vasario mėnesiui teikė vasariškos nuotaikos. Mes leidomės tyrinėti naujo pasaulio, o su mumis per Pirėnus bėgo dar šimtai mūsų amžiaus vaikų. Leonorai, žinoma, viskas atrodė kitaip. Ji buvo susikaupusi, nes žinojo, kas mūsų laukia, ar bent jau nujautė. Kiti – taip pat. Matydama kontrastą tarp to, ką mums aiškino tėvai, ir to, kas atsispindėjo susirūpinusiuose mūsų procesijos veiduose, ėmiau vis dažniau susimąstyti.

* Ramiai, merginos (isp.).